

*Лісова Світлана Іванівна, викладач-методист
вищої категорії Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка*

БАГАТОГРАННІСТЬ ШЕВЧЕНКОВОЇ МУЗИ

План-конспект уроку читання

Тема . Т.Г. Шевченко «Реве та стогне Дніпр широкий». В.Скомаровський «Кобзарі»

Мета. Продовжити знайомство учнів з ліричними творами Т.Г. Шевченка. Вчити відчувати створені словами образи, зіставляти поетичне слово з вірші і музиці. Удосконалювати виразність читання віршованих творів. Розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, увагу, вміння передавати мелодику Шевченківського слова. Сприяти вихованню любові до історії свого народу, повагу до світлого образу поета.

Обладнання. Презентація ілюстративного матеріалу для уроку «Творчість Т.Г. Шевченка», книжкова виставка, фонокрестоматія, картки з розширення поля читання.

Xід уроку

I Організаційний момент.

*Стали діти всі рівненько,
Посміхнулися гарненько.
Настрій на урок взяли,
Працювати почали.
Бажаю вам успіху та добра,
А тепер до роботи нам братися пора.*

II Актуалізація опорних знань, умінь і навичок учнів.

1. Вправи на розвиток читацьких навичок.

*Благословенна хай буде година,
І тая хата, і село,
Що Україні принесло
З великих найбільшого сина...*

Б. Лепкий

- Кого мав на увазі поет?
- Хто ж такий Т. Шевченко?
- Чому його називають народним поетом?

2. Вікторина.

- Де народився Т.Г.Шевченко?
- Що ви знаєте про дитинство поета?
- Чому дитинство поета було тяжким?
- У кого навчався грамоти малий Тарас?
- Який підручник для початкової школи написав Шевченко?
- Хто з поетів писав про Т.Г. Шевченка? Які це твори?
- Коли помер Т.Г. Шевченко?

3. Гра «Співвіднесіть рядки з назвами твору».

- Твори Т. Шевченка люблять усі – і дорослі, і діти. Багато пісень написано на слова поета. Нелегко осягнути багатогранність Шевченкової музи. Тож спинимось на одній сторінці великої творчої спадщини Кобзаря – оспівування природи рідного краю, символів України – калини, верби, тополі.
- Пригадайте і співвіднесіть рядки з віршів Шевченка, які ми вивчали, з назвами творів, а потім, хто знає, прочитайте їх напам'ять.

«Тече вода із-за гаю»	A	«Вийшла з хати веселая, сміючись мати...»
«І досі сниться...»	B	«... Співають ідучи дівчата, а матері вечерять ждуть...»
«Світає...»	B	«... Хлюпочуття качаточка поміж осокою...»
«Садок вишневий коло хати»	Г	«... Між ярами над ставами верби зеленіють»

«Тече вода з-під явора...»

Тече вода з-під явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.
Пишається калинонка,
Явор молодіс,
А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю
Та попід горою.
Хлюпощуться качаточки
Поміж осокою.
А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

Тече вода край города.
Вода ставом стала.
Прийшло дівча воду брати,
Брало, заспівало.
Вийшли з хати батько й мати
В садок погуляти,
Порадитись, кого б то їм
Своїм зятем звати?

«Садок вишневий коло хати»

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідути дівчата,
А матері вечеряять їздуть.
Сім'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечеряТЬ подає
А мати хоче научати,
Так соловейко не дас.
Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх.
Затихло все... Тільки дівчата
Та соловейко не затих.

«Світає...»

«І досі сниться...»

І досі сниться: під горою
Меж вербами та над водою
Біленька хаточка. Сидить
Неначе й досі сивий дід
Коло хатиночки і бавить
Хороше та кучеряве
Своє маленькеє внуча.
І досі сниться, вийшла з хати
Веселая, сміючись, мати,
Цілує діда і дитя
Аж тричі весело цілус,
Прийма на руки, і годує,
І спать несе. А дід сидить
І усміхається, і стиха
Промовити нишком: — Де ж те лихо?
Печалі тії, вороги?

І нищечком старий читас,
Перехрестившись, Отче наш.
Крізь верби сонечко сіяє
І тихо гасне. День погас
І все почило. Сивий в хату
Й собі пішов опочивати.

Світає, край неба палає;
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.
Тихесенько вітер віс.
Степи, лани мріють;
Між ярами над ставами
Верби зеленіють.
Сади рясні похилились;
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.
І все то те, вся країна
Повита красою,
Зеленіє, вмивається
Дрібною росою.
Споконвіку вмивається,
Сонце зустрічає...
І нема тому почину,
І краю немає!

4. Дидактична гра «Що наплутав Незнайко?»

- Вгадайте, які вірші Т.Г.Шевченка сплутав Незнайко.

Вітер з гаєм розмовляє,
Шепче з осокою,

Світає, край неба палає;
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає.

Плив човен по Дунаю
 Один за водою.
 Плив човен, води повен,
 Ніхто не спиняє,
 Кому спинить — рибалоньки
 На світі немає.
 Тихесенько вітер віє.
 Степи, лани мріють;
 Між ярами над ставами

Верби зеленіють.
 Сади рясні похилились;
 Тополі по волі
 Стоять собі, мов сторожа,
 Розмовляють з полем.
 Поплив човен в синє море,
 А воно заграло,
 Погралися гори-хвилі —
 І скіпок не стало.

II Мотивація навчальної діяльності учнів. Оголошення теми і мети уроку

- За карткою- ключем прочитайте вислів, який закодовано. (Прочитати слова за фігурами). 



- Сьогодні на уроці ми познайомимося з твором видатного поета, який став народною піснею, - це вірш «Реве та стогне Дніпр широкий...». Ми усі добре знаємо, що про життя і творчість Т.Г. Шевченка писали видатні письменники України, зокрема Вадим Скомаровський написав вірш «Кобзарі», який присвятив улюбленаому поетові. З ним ми сьогодні теж познайомимося.

IV Первинне сприйняття і усвідомлення нового матеріалу.

1. Слово вчителя про автора.

- Спадщина великого поета і художника стала дорогоцінним надбанням української і світової культури. Його самовіддана творчість проторувала широкий шлях для розвитку українського мистецтва. Тарас Шевченко – неповторне явище в історичному і культурному розвитку людства. Його картини є окрасою багатьох музеїв. Люди милуються і пишаються й сьогодні їх творцем. Цілі покоління виховувались на творчості Т.Г. Шевченка. Майже у кожній родині був і є «Кобзар». Багато поезій Шевченка стали піснями.
- Відкриємо «Кобзар». Перші слова:

Реве та стогне Дніпр широкий...

- Який це яскравий, символічний образ могутньої ріки – долі українського народу. Яким треба бути генієм, щоб одразу з першого рядка сягнути такої вершини художнього мислення. І це в 23 роки!

2. Словниково-лексична робота.

- Додолу
- Ясен

3. Порушення проблеми.

- Послухайте вірш і скажіть, який настрій вірша? Чи змінюється він протягом звучання?

4. Слухання фонозапису пісні «Реве та стогне Дніпр широкий».

*Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.
І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав.
Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів.*

5. Осмислення змісту вірша.

- Який настрій пісні? (Урочистий, піднесений. Змінюється на спокійний, мінорний).

6. Читання вірша учнями.

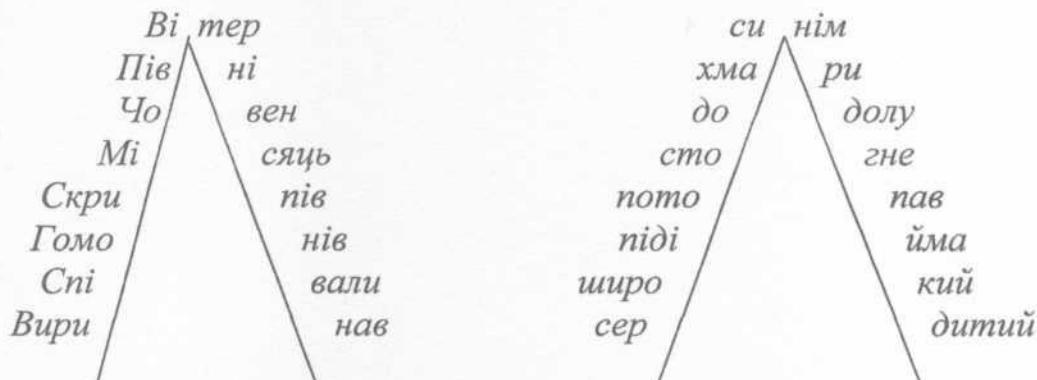
7. Аналіз роботи над віршем.

- Які картинки малює уява?
- Як звучала музика?
- З яким почуттям ви її слухали?
- Якими фарбами ви б могли відтворити на картині природу, описану Шевченком у вірші?
- За допомогою яких слів автору вдалося зобразити грізні сили природи як живих істот?
- На скільки уявних картин можна поділити вірш?
- Що поєт змальовує у першій картині?
- Що зобразив у другій?
- Яка третя картина?
- Як ви думаєте, поєт описав те, що колись бачив, чи свої мрії?
- Які почуття викликав цей вірш?

Систематизація і узагальнення знань, умінь і навичок учнів.

1. Вправи на розвиток поля зору швидкості читання.

➤ Читання пірамідок



➤ Читання «буксиром» за учителем (учитель читає разом з дітьми: один темп, швидкість, виразність).

➤ Вибіркове читання.

- Прочитайте, які рослини і які живі істоти згадуються у вірші.
- Прочитайте, що із зображеного у вірші ви могли б сприйняти зором, а що – відчути слухом.

➤ Дидактична гра «Знайди рими».

Завива (*Підйима*), пору (*морі*), гомонів (*скрипів*), виглядав (*потопав*).

➤ Виразне читання вірша.

- Як потрібно читати першу строфу, щоб передати інтонацією та тембром бурю на Дніпрі?
- Як передати неспокій у природі, що описується у другій строфі?
- Яка інтонація і темп підходять для читання останньої строфи?

2. Розгадування кросворда.

- 1) Що робив ясен? (*скрипів*)
- 2) Яка річка описана у вірші? (*Дніпро*)
- 3) Які ще дерева згадуються у творі? (*верби*)
- 4) Доповніть рядок: «Сердитий вітер». (*завива*)
- 5) Де перекликалися сичі? (*в гаю*)
- 6) Із чого виглядав «блідий місяць»? (*з-за хмари*)

1	c	K	r	i	p	i	v
2	d	n	i	p	r	o	
3	v	e	r	b	i		
4	z	a	v	i	v	a	
5	g	a	yu				
6	x	m	a	p	i		

- Що ви прочитали по вертикалі?

➤ Коментар вчителя.

- Так називає народ Т.Шевченка. І не тільки тому, що він написав «Кобзар», а тому, що:
- Кобза – слово тюркського походження, означає струнно-музичний інструмент.
- Кобзарями українці називали співців, народних поетів, які ходили і містами, складали і виконували народні пісні і думи. Супроводжували грою на кобзі чи бандурі (кобза - кобзар - кобзарі). Раніше кобзарів було багато. Зараз кобзарство відновлюється. Стрітівці Київської області відкрили школу.
- Т.Г. Шевченка називають Кобзарем, тому що він виповів українські народові його життя, у своїх творах він боровся за щастя людей, за рідну землю.

3. Опрацювання вірша В. Скомаровського «Кобзарі».

- Читання вірша мовччи. (Прочитайте і скажіть, де відбувається операція подія?)

*Рано-вранці на зорі
на Тарасовій горі
посідали під вербою
дідугани-кобзарі.
Мовив слово кожен з них,
струн торкнувся голосних,
і злетіла пісня вгору
вище кленів мовчазних.*

*Нишком слухали її
зачаровані гаї,
навіть змовкли на хвилину
невгамовні слов'ї.*

- Читання вірша вголос: попарно, рядами, всі разом класом, по одному
- Хто вірш завчив напам'ять?
- Робота над ілюстрацією в підручнику.
- Як художник зобразив кобзарів?
- Який вираз обличчя в цих людей?
- Чи могли б ви за виразом обличчя здогадатись, про що співають кобзарі?
- Чому кобзарі прийшли саме на цю гору?
- Уявіть картину, описану Шевченком у вірші. Подумайте, які елементи переважали б у художника, як би він малював картину за зображеннями вірша?
- Що вас могло б вразити, коли б ви дивилися на готовий проект образотворчого мистецтва?

VII. Підсумок уроку.

1. Підсумкова бесіда.



- Багатогранна поезія Т.Г. Шевченка. Вона є часткою духовного життя народу.
- Минають віки, стираються записи на каменях, тліють книги, руйнуються будівлі, але слово Шевченка живе і вічне. Вивчаймо його, думаймо над його істиною, виконуймо його заповіт.